

84(59)

Неъмат
Арслон

Детектив қиссалар

М
А
Л
А
М

891547

Неъмат
Арслон

Детектив қиссалар

ТОШКЕНТ

ТОШКЕНТ
«O'ZBEKISTON»
2015

3119 11775

ALISHER NAVOIY NOMIDAGI
ToshDO'TAU
AXBOROT-RESURS MARKAZI

омон ўтказай, сирим ошкор бўлиб қолмасин, дейман. Яна бир неча кундан сўнг қотилликда айбланишим ва турманинг зах камерасида оҳ тортиб ётишим мумкинлигини эса, хаёлимга ҳам келтирмайман.

Кеча Финола билан биринчи марта гаплашдим. Биз қумлоқнинг ғарбий бурчагини кесиб ўтган баланд қоятошлар тизмасининг нариги томонида тўқнаш келиб қолдик. Қўлимда қармоқчўп. Шимимнинг почасини тиззамгача ҳимариб, тўпифимгача сув кечиб турибман. Финола ёлғизоёқ йўлдан тўғри олдимга келди. Менга бошдан оёқ бир қараб олди-да, сўради:

– Тортяптими?

– Иккита ушладим.

У чакноқ кўзлари билан атрофга қаради. Ҳеч қаерда типирчилаётган балиқларни кўрмай, ажабланди:

– Қани? Унда нега яна қармоқ ташляяпсиз?

– Яхшилик қилиш учун.

Қизнинг қошлари чимирилди.

– Қўйворган балиқларим ҳозир оналарига макта-нишяпти: «Биз қармоққа тушиб қолгандик, соҳилда турган бир амаки бизни қутқарди», деб.

– Мактовни яхши кўраркансиз-да.

– Ким яхши кўрмайди, мана сиз...

Бир лаҳза сукут қилиб мен ҳам қизни бошдан-оёқ назардан ўтказдим.

– ...мана, сиз ғоят латофатлисиз...

Қиз кетишга чоғланди. Худди шу пайт мен қармоқни кўтардим. Балиқнинг олтинранг танаси куёшда ялти-раб кетди. Қиз олдимга югуриб келди. Гўё менинг борлигимни ҳам унутгандай, балиққа қўл чўзди.

– Муздай! Вой, муздайлигини!..

Балиқ унинг нозик бармоқлари орасида жон ҳолат-да типирчиларди.

– Чикиб кетади, – чийиллади у ва қўлини менга чўзди. Унинг билагидан ушлаб, бармоқлари орасидан балиқни чиқариб олдим, қармоқдан бўшатдим.

– Финола!..

Кимдир қоятошлар ортидан қичқирди ва зум ўтмай ёши ўттизларни қоралаб қолган йигит олдимизда пайдо бўлди. Мен билан саломлашишни ҳам унутиб, қизнинг қўлидан тутди.

– Нима қилиб турибсан бу ерда, ёлғиз ўзинг?

– Бу нима деганинг? Биз уч кишимиз, мана, сен билан тўртта бўлдик.

– Кетдик, юр, палов тайёр бўлди. Хадемай, бошқалар ҳам сени излашга тушади.

– Юринг сиз ҳам, – таклиф қилди қиз мовий кўзларини менга тикиб. Сўнгра қум устида типирчи-лаётган балиққа қаради.

– Бораверинглар, қўйвораман, – дедим.

Улар қирғоқ бўйлаб қалин дарахтзор томон югуриб кетишди.

– Финола... – дедим балиқни қўлимга олиб, – бор, Финолага раҳмат айт.

Балиқ «шўп» этиб сувга тушди. Бир ағдарилди-да, чуқурликка шўнғиди. Қуёш уфқда парпираб турарди. Тош устига ўтирдим. Узоқ ўтирдим. Кўнглим негадир бўм-бўш. Гўё бошимга оғир кунлар тушиши ҳам мумкинлигини сезгандай маҳзунман.

Барча санаторийларнинг умумий бир жихати бор. Бу ерда ҳар ким ёшига қараб ўзига ҳамсухбат топиб олади. Ёшлар беш-ўнта бўлиб ўз жуфтлари билан яна алоҳида гуруҳлар ташкил этишади. Кексалар ҳам имкони борича ёшроқ, тетикроқ кўринишга уринишади. Оқшомлари кечки овқатдан кейин ҳамма ўз сухбатдоши билан кўнгли ёқтирган гўшага ошиқади. Тунги соат ўн биргача сайру томоша. Ўн бирда навбатчи – вахтёр ўнлаб хоналарни бирлаштирган умумий йўлак эшигини ичкаридан ёпиб олади. Бу расмиятчилик, холос. Аслида «севишганлар» учун ҳамма имконият яратилган. Биринчи қаватдаги ҳар бир хонанинг орқа тарафида ҳам эшиги бор. Истаган эшигингизни чертасиз, сизни хайрихоҳлик билан ўтказиб юборишади. Лекин нима бўлганда ҳам мен соат ўн бир бўлмай қайтишга ҳаракат қиламан. Бугун ҳам эртароқ қайтдим. Китоб ўқиб ётиб, кўзим илинибди. Бир пайт орқа эшикни кимдир шошқин бир тарзда чертаётганини эшитиб, уйғониб кетдим. Соат бир. Эшикни очдим. Олдин Финола, унинг ортидан кечаги йигит кириб келди. Қиз узр сўради. Ўтиб кетишди. Уйқум қочди. Хаёлнинг югурик оти бундай пайт ўз соҳибини қаерларга олиб бормайди, дейсиз. Ҳаётимнинг энг рангин лаҳзалари бир-бир кўз олдимдан ўтди. Соат икки. Тўққиз қаватли бинонинг қайсидир кунжакларидан келаётган товушлар тинди. Мудраб қолган эканман, бу сафар ички томондаги эшикни яна кимдир оҳиста, лекин шошқин тарзда чертаётганини эшитиб, уйғониб

кетдим. Ўрнимдан туриб эшикни очдим. Финола лип
ётиб ёнимдан ўтиб, ичкарига кирди.

– Чирокни ёқманг, – шивирлади у алланарса-
дан кўрққандай. Мен нима қиларимни билмай, хона
ўртасида тик турардим. Қиз каравотга ўтирди. Хона
унчалик қоронғи эмасди, кўча чирокларининг хира
ёғдусида қизнинг кўзларидаги ифодани уқиб бўлмаса-
да, унинг қиёфаси, оқариб кетган юзи ва тўзғиган соч-
ларига қараб нимадир юз берганлигини англаш қийин
эмасди. Мен ҳам ўз каравотимга ўтирдим. Хона икки
кишига мўлжалланган бўлиб, уч кундан бери ёлғиз
яшардим.

Қиздан садо чиқмади. Нима бўлганини сўрасам
йиғлаб юборади деб, мен ҳам индамадим. Афтидан,
у нималарнидир мулоҳаза қилар, кўнглига келганини
айтишни ҳам, айтмаслигини ҳам билмай ўтирарди.

– Тонг отгунча шу ерда қолсам, ижозат берсан-
гиз, – деди у ниҳоят зўриққан овоз билан.

– Ҳали уч соат бор тонггача, ётиб ухлайвер.

Аммо у ётмади. Сал жойлашиброк ўтирди. Ўрним-
дан туриб, бир пиёла муздек сув тутдим. Ичди. Эн-
тикиб нафас олди. Қўлидан пиёлани олаётганимда
бармоқлари титраётганини кўрдим.

– Ким хафа қилди?

– Ҳазанфар.

Нимадир деб тасалли беришим керак эди. Тилимга
дурустроқ калима келмади. Айвончага ўтиб, сигарета
тутатдим. Қайтиб хонага кирганимда у каравотда ух-
лаб ётарди.

Эртаси куни соат ўнларда Финола билан Газанфар ва яна бир киши соҳилда туришарди. Қумлоқ аста-секин ярим яланғоч одамлар билан тўлди. Қуёш чарақлаб турар, денгиз ялтираб мавжланар, оёқ остидаги қумдан ҳарорат кўтарила бошлаган. Дам олувчилар ўзларини муздек сувга отишар ва чиқиб қумлоққа ётишарди. Газанфар билан ҳамроҳи ҳам Финоланинг қўлларидан ушлаб, оппоқ бўлиб кўпириб, ёлларини ўйнатиб келаётган тўлқинлар бағрига отиб юборишдида, учаласи қулочкашлаб сузиб кетишди. «Хайрият, ҳеч гап бўлмаган экан», деган тасалли билан мен қум устига бағримни бериб ётдим. Соч-соқолимдан томчилаётган сув майин қум устида чўтир одамнинг юзидаги чуқурчаларга ўхшаш шакллар ҳосил қиларди. Ёнимга ёши ўтиброқ қолган бўлса ҳам юзидан тароват ёғилиб турган бир аёл келиб ётди. Ҳозиргина сувга шўнғиб чиққан, оппоқ баданида денгизнинг шўр томчилари тонг шабнамидек милдираб турибди. Кўз қирим билан аёлнинг жуссасини бирров кўздан кечирдим. Ёши қирқ бешларда. Бўйин ости ва тирсакларида майин ажинлар тўр сола бошлаган. Чаккасида оқара бошлаган соч толалари. Чалқанча ётгани учунми, кўкси қора рангли сийнабандини таранглатиб, тоғ чўққиларидек кўтарилиб турибди. Аёл боши остига сочиғини думалоқлаб қўйиб, қўлига қандайдир китобни олди. Менга деярли эътибор ҳам қилмади. Гарчи китобни варақлаётган ва кўз югуртираётган бўлсада, хаёли бошқа жойда. Яна бир неча дақиқадан

кейин унинг ёнбошлаб сохил томонга диққат билан қараётганини пайқадим. Худди ўша жойда Финола турарди. Икки ёнида, кенг ўмровли, бўйчан икки йигит. Ҳа, унга қарамай иложинг йўқ, дедим ичимда. Аёлми, эркакми бу хилқат ҳеч кимни бефарқ қолдирмайди. Ана, йигитларнинг мушаклари бўртиб чиққан, куч ва дағаллик ҳукмрон гавдалари ёнида унинг сарвдек вужуди янада нафис, яна ҳам жозибали кўринади.

– Сиз анов қизнинг чап томонида турган кишини танийсизми?

Бу гапни ўша ёнимга келиб ётган аёл айтаётганди. Мен унга хушламайроқ қарадим ва ажабланиб елка қисдим. Бу «нима ишим бор» деганим эди.

– Ажабланадиган жойи йўқ – дедим қуруққина қилиб.

Нотаниш ҳамроҳим сўзида давом этди:

– Шундай деб ўйлайсизми?

– Умуман, ҳеч нарсани ўйламайман. Оддий ҳол. Ана, одамлар аёл-эркак бешта-ўнта бўлиб тўпланиб туришибди, юришибди, ётишибди, чўмилишяпти...

– Гап шундаки... – бироз сукут қилди аёл, – қизга бир гап бўлмаса дейман-да, – деди менинг дағаллигимни сира ҳам кўнглига олмай.

Унинг шу гапидан кейин кеча тунда бўлган воқеани эсладим. Энди биз икковлашиб кузата бошладик. Уларнинг сафига янги қўшилган йигит билан қиз бир-икки шўнғиб чиқиб, қумга ётишди ва ниманидир қизгин муҳокама қила бошлашди. Товушлари бизга эшитилмас, фақат қўл ҳаракатларига қараб, шундай тахмин қилиш мумкин эди. Бироздан кейин Ғазанфар

кўринмай қолди. Энди нотаниш йигит Финола билан соҳил бўйлаб нари-бери бориб келиб туришарди.

– Сиз Финолани танийсизми? – сўради нотаниш аёл соҳилдан кўзини узмай.

– Келганимга бугун учинчи кун, ҳали ҳеч кимни танимайман.

– Биз Финола билан йўлдаёқ танишгандик. Очiq-кина қиз. Аммо оддий қизлардан эмас, айтмоқчиманки, характери мураккаброқ, қатъиятли, ҳар қандай вазиятда ўзини ҳимоя қила оладиганлар хилидан. Ҳаётда кўп нарсани кўрганга ўхшайди. Бир ҳафтадирки уни кузатаман.

– Нима мақсадда?

– Кунни фақат еб-ичиб, қумлоқда ағанаб ўтказмайсиз-ку, тўғрими? Нима биландир шуғулланиш керак. Биз энди ёш бўлсагакан анавилардай, – аёл боши билан соҳилда қаторлашиб турган йигит-қизларга ишора қилди, – ўйин-кулги қилсак. Энди сиз билан менга ўхшаганларга ҳаётни жимгина кузатиш, хулоса қилиш қолган, холос.

– Қизнинг тақдиридан хавотирланаётганингизга барибир тушунмадим. Аёл тирсагига таяниб, мен томон сурилди.

– Кеча тунда уни зўрламоқчи бўлишди.

– «Бўлишди» дейсизми, нима улар кўпчиликмиди?

– Икки киши. Ҳазанфар билан анави сержун одам. Ҳу ана, Финоланинг билагидан ушлаб, нималарнидир гапириб турибди.

Ҳазанфар ҳеч қаерда кўринмас, Финола билан сержун одам юзма-юз туриб, нималарнидир муҳокама.

килишарди. Уларнинг авзойига қараб гап нима хусусидалигини ўзимча тахминладим. Назаримда кеча тунда бўлиб ўтган воқеага аниқлик киритишаётганга, сержун одам (унинг ёши ўттиз бешларда бор) ота гўри қозихона қиладиган ҳеч нима бўлмаганлиги, бу ҳаёт тақозоси эканлигини қизга тушунтираётганга ўхшарди. Қиз бошини қуйи эгди, билагини унинг панжалари орасидан тортиб олди, сўнгра бу гап-сўзларнинг ҳаммасини ювиб ташламоқчи бўлгандай, ўзини сувга отди. Узоқдан иккита дельфин сузиб келаётганини кўриб, қадини ростлади. Энди у белигача сув кечиб турарди. Дельфинлар яқинроқ келиб шу қадар баланд сакрашдики, қиз орқага тисариламан, деб сувга йиқилиб тушди. Шунда икки дельфин тумшуқларида уни бараварига кўтариб, соҳилдаги қумга ётқизишди. Бу қизиқ воқеа ҳамманинг кўз ўнгида бўлди. Баъзилар ҳайратланиб, ўрnidан турганча кузатди, бошқа бировлар воқеа бўлаётган жойга ошиқишди, бир зумда соҳил ғала-ғовур бўлиб кетди.

Ўз «вазифалари»ни бажарган ақлли жониворлар энди орқага қайтиб, қирқ-эллик метр нарида ўйин кўрсатишарди. Уларнинг бараварига сув устига отилиб чиқиши, денгиз сатҳидан қарийб бир одам бўйи юқорига кўтарилиб, яна бараварига сувга шўнғиши, ҳавода муаллақ туришга ҳаракат қилиб билтанглаганда тумшуғи, силлиқ пешонасида қуёш нурларининг жилваланиши ғоят жозибали ва ҳайратомуз манзара кашф этарди. Ниҳоят сакрай-сакрай узоқлашиб кетишди. Кимдир ёнгинамда хўрсиниб қўйди. Бир аёл: «Қанийди одам ҳам шу дельфинлардай ақлли

бўлса», деди ширин энтикиб. «Севишган дельфинлар» деди бир йигит ёнидаги қизга қараб. Қумлоқ яна аввалги кўринишини олди. Ҳамма қатори биз ҳам ўз жойимизни эгалладик. Қум оловдай қизиб ётарди. Суҳбатимиз жазирама кумдан ҳам иссиқроқ эди.

– Зўрлашдими? – сўрадим тунда қизнинг хонамга қочиб кирганини эслаб.

– Менимча эплашолмади, қизнинг дод солишидан кўрқишди.

– Номардлар, икковлашиб-а.

– Эркак зоти шу-да.

– Ҳаммаси ҳам шундай эмас. Умуман, сиз буларни қаердан биласиз?

– Аввал майин-майин суҳбат қилишди. Пул, тилла, машина ҳақида гап кетди. Кейин анави жундор қандайдир «шеф» тўғрисида гапирди. Бир пайт шивир-шивир бошланди.

– Шивир-шивирни қандай қилиб эшитдингиз?

– Айтдим-ку, Ғазанфар билан... ё айтмадимми? Биз Ғазанфар билан ёнма-ён хонада турамиз. Ўртада эни кафтдайгина девор. Аммо бир хил ганч билан сувоқ қилингани учун хона тахта девор билан иккига бўлинганини билиш қийин. Ғазанфар деганингиз бироз пала-партишроқ ҳаёт кечиради. Бир марта айвон деразасидан қарагандим, хонаси тўзғиб ётганди. Кийимлари ерга сочилган. Бунга ажабланманг, айвон унга ҳам менга ҳам тегишли, ҳар икки хона учун битта – умумий айвон. Кеча улар шивир-шивирга ўтгандан кейин секин айвонга чикдим. Хонамда чироқ ўчириб қўйилгани сабабли мени пайқашмади. Дера-

за пардалари туширилган, лекин эшик-дераза очик. Кулок тутдим. Қиз нима учундир йўқ, қўрқаман, тегманг, деб зорилларди. Нимасидан қўрқасан, мана, кара, оддийгина, дерди жундор эркак.

– Ўша «оддийгина» нима экан ўзи? – сўрадим сабрим чидамай.

– Қайдам, – хиринглади аёл юзига қизиллик югуриб, – кейин, ма, бўлмаса буни ич, ўзингни босиб ол, деди Фазанфар. Шунда нимадир жаранглаб синди. Афтидан Финола унинг қўлидаги қадахни уриб юборди-да, қочиб чиқиб кетди.

– Улар билан қандай қилиб «ош-қатик» бўлиб қолган ўзи Финола?

– Буни ҳам менга айтиб берганди. Биз сирдошмиз. Финола Адлердан таксига ўтирган, таксист уни олиб қочмоқчи бўлган. Аввал яхшилик билан сўраган, кейин машинани бир қўли билан бошқара туриб, иккинчи қўли билан қизнинг... ҳалиги, хуллас у ербу ерига чанг солган. Финола ёрдам сўраб, қичқира бошлаган. Аммо ҳайдовчи машинани ўрмон томон ҳайдаган. Ўрмонда калин бир чангалзорда машинани тўхтатиб, қизни тортиб туширган, Финола овозининг борича қичқириб, ёрдам сўраб қаршилик кўрсата бошлаган. Худди шу пайт қаердандир чангалзор ёнига «Форд» келиб тўхтаган. Машинадан тушган йигит, яъни Фазанфар – такси ҳайдовчисига ташланган. Уни уриб йиқитган-да, бўйнига пичоқ тираган. Шунда яна Финола ўртага тушган, такси ҳайдовчисини қўйиб юборишган. Шу-шу қиз Фазанфардан қарздор бўлиб қолган. Энди унинг раъйини қайтариш қизга қийин бўляпти.

– Хи-иним, ахвол мураккаб экан.

– Сўраманг.

Иккаламиз ҳам нигоҳимиз билан қизни ва унинг ҳамроҳини изладик. Улар ҳеч қаерда кўринишмасди. Қандайдир хатар борлигини ҳис қилдим, дилим хуфтон бўлди. Кун ҳам аста-секин кечга томон оға бошлаган ва кумлоқ одамлардан холи бўлмоқда эди. Ҳамроҳим ўрнидан турди. Баданидан шовуллаб кум тўкилди.

– Сиз шу ерда тунамоқчимисиз? – кесатди сочиғини қўлга олиб соҳил томон одимларкан. Беихтиёр ортидан эргашдим. Бу аёл менга нимаси биландир ёқа бошлаганди. Биз баданимизга ёпишган кумларни кетказиш учунгина бир-икки шўнғиб олдик-да, шоша-пиша кийиндик. Ҳаво совиб борарди.

– Мен учинчи корпус, тўртинчи қават, 430-хонада тураман, табассум қилди аёл. – Исми София.

Мен ҳам турар жойимни ва исмиمنى айтдим.

– Менда «Импра» чойи бор.

– Унда чойхўрлик қиларканмиз-да.

– Киринг.

Биз илиқ хайрлашдик.

4

Тун осойишта ўтди. Рақс майдончасидан ҳам мусиқа садолари эшитилмасди. Ёшлар «Тайфун» катерига ўтириб, денгиз сайрига кетишган экан. Улар тонгга яқин қайтишди. Эрталаб Фиоланинг кайфияти яхши эди. Биз узоқдан бош силкиб саломлашдик. Нима учундир у жилмайганча менга бир муддат қараб турди. Соат тўққиз яримларда кумлоққа чиқиб, София

учун ҳам жой банд қилдим. У соат ўн бирларда келди. Бошида кенг гардишли похол шляпа, эғнида енгилгина савсари тусдаги енгсиз куйлак, қўлтиғида кечаги китоб, қўлида тугунчаси ҳам бор. Кеча тунда унинг хонасида ўтириб, «Импра» чойи ичгандик.

София мени четроққа имлади. Юз қадамча нарида шимолдан жанубга томон оқадиган ва денгизга келиб қўпиладиган анҳорча бор эди, ўша томонга ўтиб, баҳайбат каштан дарахти тағида тўхтадик. Бу ер тинч, салқин ва хушманзара жой.

Ўтирдик. Ўртамизда шапалокдеккина дастурхонча. София ўз ҳаёти тўғрисида гапириб берди. Мен ўйлаганимдан ёшроқ экан, қирқ бешда. Ҳақиқатан ҳам бугун у ёш кўринарди. Финола тўғрисида гап бўлмади. Тушликда София менинг столимга ўтиб ўтирди. Шундай қилиб биз иноқлашиб қолдик.

Орадан икки кун ўтиб, ёшлар яна денгиз сайрига чиқадиган бўлишди. Бу сафар София билан мен ҳам кўшилдим. Кемамиз сув сатҳида худди ерни трактор билан ҳайдалгандек кўпикли излар қолдириб, олға интиларди. Такдирнинг тақозоси билан биз Фазанфарлар билан бир каютага тушиб қолдик. Фазанфар зиёфат берадиган бўлди. Жундорнинг исми Муштархон экан. Танишиб олдик. У соқол босган юзини дам-бадам силаб қўяр, бароқ қошлари остидан миттигина рангини билиб бўлмайдиган кўзлари аранг кўринарди. Бундай кишиларни исмидан ҳам, кўринишидан ҳам қандай миллатга мансублигини англаш қийин. Финоланинг отаси ўзбек, онаси поляк аёли, буни биламан. Фазанфар билан София тожик аралаш ўзбек.

Танишиб олганимиздан кейин менинг исмим даврада бир муддат муҳокама бўлди. Забаржад – бу диний исм бўлса керак, деган хулосага келишди ҳамроҳларим. Софияни Болгария пойтахтига мансуб дейишди. Финола, ҳаммамизнинг фикримизча, қандайдир, савсари рангларни, бинафшани эслатарди.

– Туғилганимда лабим ҳозиргидай оч савсари рангда бўлгани учун шундай исм беришган, – изоҳлади Финола.

– Финол – бу заҳарли модда-ку, – деди София.

Барибир унинг исми энг нафис, энг ёқимли, Ғазанфарнинг исми энг жанговар деб топилди.

5

Тамадди қилиб олгандан кейин палубага чиқдик. Ўнгда сердарахт соҳил, чапда бепоён сувлик. Кемамиз қирғоқдан унча узоқлашмай сузиб борар, тепамизда оқчорлоқлар қийқириб айланишар, йўлда ҳамроҳ бўлган дельфинлар шиддат билан сузиб, биздан ўзиб кетишар ва яна изларига қайтардилар. Қандайдир бир порт шаҳарчасида тўхтадик. Шаҳарни томоша қилиш ва тушлик учун бир соат вақт ажратилди. Соҳилда сураткашлар қаторлашиб туришар, кемалар фонидасуратга тушишни таклиф этишарди. Шу ерда Ғазанфарни йўқотиб қўйдик. София менга тагдор қилиб қаради. Муштархон ҳамишагидай «жим» эди.

Қайтишда сира кутилмаган воқеа рўй берди. Кема капитанининг айтишича, бундай «кўргилик» касунгги йигирма йил ичида биринчи бор дуч келиши

экан. Кема қуюқ дарахтлар, сув ювган жарликлардан
нборат қўлтиққа ўхшаш жойда тўхтаб қолди. Тун
қоронғилигида ён тарафдан сузиб келаётган қандайдир
қайиқ кемага тақалиб тўхтади. Кимдир қайиққа туш-
ди. Кейин билсам, Фазанфар экан. Айтишларича, ўн
чақиримча нарида унинг таниши бор экан. Фазан-
фар ўша танишидан кема учун зарур бўлган эҳтиёт
қисмларни олиб келармиш. Кеманинг чироқлари ҳам
ўчиб қолганлиги сабабли пайпасланиб, каютадан
чиқдим. Ойнинг хира ёруғида ялтираб турган сув
сатҳидан сирғалиб бораётган қайиқни аранг илғаса
бўларди.

Фазанфар икки соатдан кейин қайтди. Қайиқдан
алланарсани кемага тортиб олишди. Орадан ўн дақиқа
ўтиб, кемамиз ҳаракатга келди. Чироқлар ёнди. Хур-
сандчиликни ифодалайдиган қийқириқлар эшитилди.

Ярим тунда маконимизга етиб келдик. Тинчгина
хона ва уйқудан бўлак нарсага ҳушим йўқ. Бал-
ки бу кеча София ҳам қўшниларнинг нима билан
шуғулланишига қизиқмай қотиб ухлар. Чарчаганмиз.
Лекин ҳаёт кажрафтор, гоҳида оддийгина орзу ҳам
амалга ошмайди. Тўшакка эндигина ётаман, деб тур-
ганимда эшик тақиллаб қолди. Остонада турган аёл
киришга рухсат сўради. Кутилмаган бу ташриф малол
келган бўлса ҳам, уни ичкарига таклиф этдим. Аёл
ҳужжат кўрсатди ва ўзини таништирди:

- Қарши туман ИИБ капитани Мастура Зиёматова.
- Хизмат?

Овозимдан норозилигим сезилиб турарди. Милиция
ходимининг ярим тунда хонанга кириб келиши минг

беғуноҳ бўлсанг ҳам ўйлатиб қўяди. Қаерда нима дегаинг, ким билан ҳамтовоқ бўлганингни эслай бошлайсан. Биринчи навбатда, ўзингни хотиржам тутишга уринасан.

– Ҳазанфарни танийсизми?

Ҳеч қандай индаллосиз савол берди капитан.

– Салом-алиқда бўлганмиз.

– Шу йигит тўғрисида нима дея оласиз?

– Сизни нима қизиқтиради?

– У билан боғлиқ ҳамма нарса.

Мен елка қисдим.

– Унинг изидан тушганмиз, – давом этди капитан. Ҳазанфарнинг нарқобизнес билан шуғулланиши тўғрисида маълумотлар бор. Санаторийга ҳам шу мақсадда келган.

– Далиллар етарли бўлса, ушланг-қўйинг-да.

– Вазият пишиб етилган эмас. Чўчитиб қўймаслик керак. Шунинг учун Фиола, София ва бошқа ҳамроҳлари билан гаплашмаяпман. Уни қўлга олиш қийин эмас. Биз шу иш билан шуғулланаётган тўдани қўлга туширишимиз керак. Гиёҳванд моддаларни қаердан олади? Ким биан учрашади? Кимларга сотади? Воситачилари, етказиб берувчилари, бошлиқлари ким? Шунни аниқлашимиз керак.

– Бу ерда қарийб бир ярим минг киши дам оляпти. Аксарияти ёшлар. Сиз эса, нима учундир мени танлагансиз...

– Сиз ростгўй ва инсофли одам кўринасиз, ёшингиз ҳам улуғ. Назаримда Ҳазанфарни кузатиб юрганга ҳам ўхшайсиз, тўғрими? Ундан кейин... Фиолага

нисбатан бeфapк эмассиз. Шундай экан, Ғазанфар тўғрисида нималарнидир биласиз.

– Билганим шуки, Ғазанфар пулдор йигитлардан. Зиёфатлар, денгизда кема сайри, турли сайллар уюштиради.

– Тўғри, лекин у пулни қаердан олади? Тайинли бирор жойда ишламайди, отаси оддий фаррош. Ғазанфарнинг эса, янги «Форд»и бор. Санаторийлар, сайрлар, зиёфатлардан бўшамайди. Бу тўғрида ўйлаб кўрмаганмисиз?

– Унинг ҳаётини яхши билмайман. Шу ерда таъинланганми.

– Кеча кема «Торпедо» қўлтиғига кирганда бузилиб қолди, бунга нима дейсиз?

– Сал шубҳаландим. Кеманинг бузилиб қолиши, қоронғиликдан сузиб келган қайиқ, Ғазанфарнинг қайиқ билан кетиши...

– София қандай аёл?

Бундай саволни кутмагандим. Шунда биров довдираб, жавоб қилдим:

– Самимий аёл. Яхши ҳамсуҳбат.

– Сиз билан кўпроқ нималар тўғрисида гаплашадими?

– Ҳаётнинг мураккаблиги тўғрисида.

– Финола тўғрисида-чи?

– Яхши қиз дейди. «Унга бир гап бўлмасайди» деб хавфсираб юради. Улар она-боладай, жуда иноқ.

– Ўзи ҳақида-чи?

– Ўзи савдо ходими экан. Ҳозир аёлларимизнинг катта қисми тижоратчи-ку.

– Биладан. Бунга ажабланаётганим йўқ. У билан муносабатларингиз яхшилигини ҳам биламан. Улар Ғазанфар билан аввалдан таниш бўлишгани сизга маълуммиди?

– Мутлақо.

– Демак, ҳали яхши танимабсиз.

– Ундан шубҳаланияпсизми?

– Мен ҳали бундай деганимча йўқ. Хўп майли, узр, ярим тунда безовта қилганим учун. Фақат сиздан битта илтимос, бажарасизми? Биладан, аввал қандай илтимослигини эшитай дейсиз. Илтимосим шуки, София Сафаржоновага ҳам, Финола ёки бошқаларга ҳам суҳбатимиз тўғрисида ҳеч нарса демасангиз...бу жуда муҳим.

– Майли, сиз айтгандай бўлади.

6

Бу суҳбат мени кўп ўйлантирди. Юзлаб саволлар миямга уриларди. Айниқса, Софияга тегишли гаплар бошимни қотирарди. Наҳотки ундан ҳам шубҳаланишаётган бўлса. «Ҳали яхши танишмабсиз» дегани нимаси? Финола-чи? Нима учун мени бу қизгинага ... ҳатто муносиб сўз ҳам тополмайман, «бефарқ эмассиз» деган иборани қандай тушуниш керак? Тунда кеманинг бузилиб қолиши-чи? Демак, бундан биргина мен шубҳаланмаган эканман-да. Наҳотки ҳаммаси «ғиёҳвандлик» деган бир ипга тизилаётган бўлса? София ҳам шу ипнинг битта маржонимикин? Муштархон-чи? Бу одам тўғрисида капитан бир оғиз ҳам сўрамади, нега?

Узоқ ўйлабман. Ўрнимдан туриб шоша-пиша ювиндим. Тезроқ Софияни кўрмоқчи эдим. Унинг авдойини билишга ошиқардим. Сохилга тушдим. Дам олувчилар аллақачон ўз жойларини эгаллашган, ўз ҳамсухбатларини топиб олишган. Сувга шўнғиётган оломон орасидан Финоланинг навнихол қоматини қийналмай топдим. Софияда бирор ўзгариш сезмадим. Ҳамишагидай олди-қочди гап қилдик. Демак, у кечгаги ташрифдан беҳабар. Қайдан ҳам билсин, Мастура Зиёматова ўз ролини қойиллатиб бажармоқда. Тушликдан кейин ҳар биримиз ўз хонамизга йўл олдик. Кечга яқин балиқ овига боришимни унга билдирмадим. Икки соат дам олгач, қармоқчўпимни кўтариб, «Саванна»га бордим. Ўша туятошлар ортидаги майдончани ўзимча шундай номлаганман. Тош девордан ошиб ўтиб, кўзларимга ишонмай қолдим. Финола сохилда чўнқайганча ўтирарди. Яқинлашганимни сезмади ёки сезса ҳам билдирмади. Нигоҳини сувдан узмади. Денгиз тўлқинлари ёпирилиб келар, шалоплаб камбар сохилга урилар ва тошлар юзини такрор-такрор юварди. Ўтиришига қараганда қизгина оғир бир муаммони ҳал этиш, нимадандир кечиш, ниманидир тасдиқлаб, ниманидир рад этишга чоғлангандай.

Худди шу дамда олдин иккита, ундан кейин яна учта дельфин сузиб келиб, қирғоқ яқинида фақат шу жониворларга хос рақсга туша бошладилар. Уларнинг аввал сузиб келган бир жуфти ўтган куни Финолани сувдан қирғоққа чиқариб қўйган дельфинлар, шекилли. Улар афтидан инсон зотидан бўлган бу гўзал хилқатни кўрсатиб мақтаниш учун ҳамроҳларини

хам бошлаб келишган. Дельфинлардан бири соҳилда ўтирган қизга жуда яқин келиб, думи билан мўлкўл сув сачратиб, унинг устини шалаббо қилди-да, «ҳазил»идан ўзи ҳам завқлангандай қийқириб, баландга сакради, ҳавода ўмбалоқ ошиб, тўлқинлар бағрига ўзини отди.

Фиола бошидан қуйилган муздек сувдан энтикиб, ўзини орқага олди. Худди шу лаҳзада мен унинг ёнгинасида турардим. «Золимлар, қараб туринглар сенларни!..» деганча муштини кўрсатиб қичқирди Фиола уларнинг ортидан. Мен ҳам унга қўшилиб кулдим.

– Қаранг буларнинг қилган ишини. – Менга арз қилди қиз ёлғондакам жаҳл билан.

Аслида дельфинлар қизнинг оғир ўйларини бартараф этиш учун келган-у, ўз вазифаларини бажариб, яна орқага сузиб кетишганга ўхшарди.

– Улар бекорга келишмаган, – дедим ана шу ўйлар таъсирида.

Фиола ёнламасига туриб, этагини сиқарди. Менга ажабланиб қаради. Сочларини силкиб ташлади. Бинафшаранг шохидан тикилган кўйлаги баданига чиппа ёпишганидан хижолат чекарди.

– Нима учун ундай дейсиз?

– Нима учунлигини ўзинг кўриб турибсан-ку.

Қиз фикримни тушунмай, елка қисди.

– Оғир ўйларга чўмиб ўтиргандинг, мана энди ҳаммасини унутиб, табассум қиялсан.

– Тўғри, қаранг, жуда тўғри. Ҳаммасини унутдим.

Унинг хурсандчилиги узоқ чўзилмади. Ортига ўгирилиб, калин бутазор оралаб ўтган ёлғизоёқ йўлга қаради. Кўзларида ташвиш ифодаси. Каштанлар ортидан кимнингдир қораси лип этиб кўринди-ю, кўздан пана бўлди.

– Бу Муштархон. – деди Финола ижирганиш билан. – Мени пойлаб юрибди. Худди мен унинг... унинг товуғидай.

Кулгидан ўзимни тийиб қололмадим. «Товуғидай» деган сўз менга нашъа қилди. Бир амаллаб ўзимни босиб олдим, чунки қизнинг авзойи кулгини кўтармасди, унинг қовоғи уюлган, лаблари дўрдайиб, аразлаган бола киёфасида турарди.

– Муштархоннинг нима дахли бор?

– Уйланмоқчи.

– Кимга?

– Менга-да.

– Ў-хў! Фазанфар-чи?

– У даллол.

– Совчи демоқчимисан?

– Даллол.

– Бу ерда ҳеч кимнинг бир-бирига боғлиқлик жойи йўқ. Сен қандай қилиб уларга қўшилиб қолгансан ўзи? Ўша таксист билан бўлган воқеами?

– Сиз эшитганмидингиз?

– Сал-пал.

Қиз оғир хўрсинди.

– Менга укол ҳам қилишди, – деди бироздан сўнг ўйчанлик билан.

– Қандай укол?

– Героин.

– Нималар деяпсан, Финола, ақлинг жойидами ўзи? Героин?!

У бошини илкис кўтариб менга қаради. Кўзларида ёш қалкиб турарди.

– Ўша кечами? Менинг хонамда тунаган кечанг?

– Йўқ, ўшанда кўнмагандим. Кундузи. Нафасим қисиб қолди. Ҳар замон шундай бўлади. Аллергиям бор, тутунга. Ўрмонда ош пишираётгандик, нафасим қисиб қолди. Шунда улар укол қилишди.

– Иродангни синдиришмоқчи, – дедим астойдил ғазабланиб. – Ўзингни қўлга ол. Борма, уларнинг олдига. Финола, ўтиниб сўрайман, ҳаётингни барбод қиласан.

Финола кўксимга бош қўйди. Кўзларидан шапқатор ёш оқарди. Иссиқ нафаси кўкрагимга урилди. Иложим йўқ, «қарздорман», шивирлади унинг лаблари. Қарийб товушсиз шивирлади. Унга нима деб маслаҳат беришни билмас, маҳкам кўксимга босиб турар ва уни қандай қилиб қабоҳат чангалидан қутқариб олишни ўйлардим. Назаримда Финола кўнгилчан ва соддадил қиз, София таърифлаганининг тескариси. Бундай кишилар озгина яхшилик эвазига бор-йўғини ҳам ҳадя этишга тайёр турадилар.

– Менинг бир танишим бор, ўшанга айтсам-чи? – сўрадим унинг елкасидан силаб, – у сени қутқаради. Унинг кучи етади.

Қиз бирдан ўзини тортди. Кўзларида кўрқув. «Йўқ» деди қатъий қилиб.

Кейин ўрмон томон юриб кетди. Ўша томонга боришни истамас, лекин қандайдир кўзга кўринмас ип уни судраб кетаётганга ўхшарди.

«Даллол» деган сўз хаёлимдан кетмай қолди. Ўртага даллол тушган бўлса савдо ҳам бўлган. Фазанфар уни нима учун сотмоқчи? Нима эвазига Муштархонга беряпти? Шундай гўзал қиздан қандай қилиб воз кечяпти?

Йўқ, бу нашавандларга тушуниш қийин. Капитан Зиёматовага айтсам нима бўларкин? Финоланинг кўркувга тушиб «йўқ», деган биргина сўзи саволимга жавобдай бўлди. Нима бўлса ҳам бироз кутишга қарор қилдим.

Шу кунларда нима сабабдандир София ҳам камнамо. Муштархонни бир кўргандай бўлдим-у, яна йўқотдим. Соҳилдан қайтаётиб, чирмовиқ гуллардан қайиш қилиб ясалган «сухбатхона»да икки кишига кўзим тушди. Уларнинг бири Мастура Зиёматова, иккинчиси Фазанфар. Сўроқ олиб бориляптими ёки шунчаки сухбатми, билолмадим. Улар йўлга тескари ўтиришгани сабабли юзларини кўриб бўлмасди. Ҳар ҳолда ИИБ ходими вақтни беҳудага сарфламаса керак. Ўтиб кетдим. Мени пайкашмади. Хуллас, бугун Фазанфарнинг кичкина гуруҳи, аниқроғи, гуруҳнинг ядроси тарқоқ эди. Нимадир яқинлашаётганга ўхшарди. Мени, айниқса, Софиянинг ҳеч қаерда кўринмаётгани ажаблантирди. Ёки мендан араздамикин? Нима бўлганда ҳам Зиёматовага раҳмат. У Финолани кутқазади.

Шундай кечинмалар билан хонамга йўл олдим. Тун осойишта бошланди. Деразадан ойни томоша қилиб ётдим. Денгизнинг шўртак зарраларига тўйинган ҳаво.

Тўлин ой булутлар орасига шўнғийди. Ошиқи беқарор булбул ноласи. Ух! Бундай пайтда хаёлингга нима-лар келмайди. «Яшаш қанчалар яхши», деб беихтиёр хўрсиниб қўясан. Денгиз ҳам хўрсинади. Тун суку-натида тўлқинлар шовурини тинглаб ётишнинг ўзгача завқи бор. Фиола нима қияпти экан, худди шу лаҳзаларда? София-чи?

Бирдан коронғилик бостириб келди. Осмон қоп-қора. Ой кўринмайди. Лаҳза ўтмай ёмғир томчилари деразам тагидаги сирень япроқларини оҳиста черта бошлади. Ҳаво салқин тортди. Ёмғир. Бундай пайт-да сайр қилишни яхши кўраман. Болаликдан қолган одат. Кўп эмас, беш-ўн дақиқа айланиб келиш нияти-да ташқарига чиқдим. Эгнимда енгилгина тукдор халат. Санаторий чироқлари ёмғир пардасига чўлғаниб, йўлакларни хира ёритиб турибди. Аммо мен бораётган томон зулумотга чўлғанган. Соҳил яқинида томи че-репица билан ёпилган айвонча бор. Хилватхона. Ўша томонга бормоқчи бўлдим, аммо тезда фикримдан қайтиб, тунука томли айвонча тарафга юрдим. Нега бундай қилганимни айтолмайман. Балки ёмғирнинг гувуллашини эшитиб ўтирмоқчи бўлгандирман. Чере-пицали томда ёмғирнинг шатирлаши эшитилмайди-да. Мен борадиган айвончанинг атрофи гулдор линолеум билан ўраб олингани туфайли уни «Гуландом» дейи-шади. Бу ерга камдан-кам келишади, дам олувчилар. Тунда эса, бутунлай хилват бўлади.

Зинадан кўтарилдим ва бирдан ҳайратланганча тўхтаб қолдим. Овозлар, шивир-шивирлар...

– Мана, учига қўлингни теккизиб кўр, жуда ўткир, бемалол эплейсан, тикиб оласан.

– Шу ишни ўзинг бажарсанг бўларди, – эътироз билдирди аёл. Товуш эгасини танимадим. Айрим ҳарфларни бузиб талаффуз қиларди.

– Мен қандай қилиб сенинг хонангга кираман?

– Бу қийин эмас, соат ўнда дераза тагига келасан, калитни ташлайман.

– Вахтёр-чи? Мен бу ерда дам олмасам, кундузи қолганим билан кечаси...

– Эртага Ленора опанинг навбати. Роппа-роса соат ўнда кофе қайнатиш учун ошхонага ўтади. Худди шу пайт ичкарига кириб оласан.

– Кофе қайнатмаса-чи?

– Одатини тарк этмайди у, кўп кузатганман. Ухлаб қолмаслик учун албатта қаҳва ичади.

– Тўртовларинг маишат қиласизлар, мен оч ўтираманми?

– Хонамда ҳамма нарса бўлади. Сени оч қўяманми?

– Аммо, юз минг доллар учун очдан ўлсанг ҳам савоб.

– Бўлди қил, ҳазилинг курсин.

– Соябонингни бер, – шивирлади эркак.

– Кетмоқчимисан?

– Буни соябоннинг темирига ёпиштириб қўяман, ёнимда скотч бор.

– Қаердан олгансан ўзи буни?

– Афғонда бўлганимда бир йигитдан сотиб олгандим. Мустаҳкам пўлат, қайрилмайди.

– Барибир мен уни ишлатолмайман.

– Дадил бўл, юз минг доллар амакинг эмас. Таваккал қилса арзийди. Ва-банк! Дарвоқе, унинг хонасида...

- Бўлди. Айтдим-ку сенга ўша қолади.
- Ма, чўнтагингга солиб қўй, ганч. Тупугинг билан хўллайсану ёпиштирасан кўясан.
- Ўргатма, икки йил ганчкор бўлиб ишлаганман.
- Хуллас, ва-банк?

Шундай келишувдан кейин иккита қора шарпа айвончадан чиқиб, қоронғиликка сингиб кетди.

9

Дам олувчилар эрталабки чойни ҳар доимгидай апил-тапил ичишмади. Ташқарида ёмғир. Ҳаво рутубатли. Ёруғ ва иссиқ емакхонада ўтириб, қайноқ чой хўплайпмиз. София сузмага қаймоқ аралаштириб, икки чой қошиқ шакар солди-да, еб олди, сўнгра эринчоқлик билан тухум арчий бошлади. Унга зимдан разм солиб турдим. Тухумни арчиб, менинг олдимга суриб қўйди. Мен ҳам одатдагидай ковурилган балиқни унга бердим.

– Сиз кўпроқ балиқ ейишингиз керак, – деди у ликопчани мен томон суриб, – кеча бир журналдан ўқиб қолдим, балиқни кўп истеъмол қилган эркаклар аденома билан оғришмасакан.

- Туни билан ўқиб чиқдим, денг?
- Бошқа нима ҳам қилардик, ҳамма эркакларнинг кўзи Финолада бўлса.
- Бу шама менга ҳам тегишлими?

София кўзини сузиб қаради. Лабларида истехзоли табассум. Унга қараб дилимдаги шубҳа тарқалиб кетди. Йўқ, София ҳалол покиза аёл. Ёмон фикрга боришимга ҳеч бир асос йўқ. Емакхонанинг узоқ бур-

чагидан Фиоланинг жарангдор кулгиси эшитилди. Икковимиз ҳам ўша томонга қарадик. Менинг ўнг томонимда ўтирган киши карқулоқ. Ҳеч нарса эшитмас ва бемалол нонушта қиларди.

10

Ташқарига чиқишимиз билан София пинжимга тиқилди. Пана-панада бир-икки учрашганимиздан бери муносабатларимизни ҳеч кимдан яширишни истамасди. Биз битта соябон тагида ёмғирдан паналаб борардик. «Севишган дельфинлар»нинг маъмурияти дам олувчиларни зериктириб қўймаслик учун санаторий радиозелидан катта залда концерт бўлишини, кичик залда кўзбойлогич Аронов иштирокида томоша, ошхона фойесида викторина ва бошқа кўнгилочар тадбирларни бўлон қилди.

Шундан сўнг Виола деган қиз билан Шараф исмли йигит кеч соат саккизда никоҳ тўйларига таклиф этишди. «Севишган дельфинлар»да бундай тўйлар тез-тез бўлиб тураркан. Дам олишга келувчилардан айримлари шу ерда танишиб, дўстлашиб, севишиб қолишар ва ҳатто тўйларини ҳам санаторийда ўтказиб кетишаркан.

Бу хабарни эшитиб София бошини елкамга қўйиб, оғир хўрсинди. Унга раҳмим келди. Ёлғиз аёл. Ўн йил бурун автоҳалокат туфайли эридан айрилган. Бола-чақаси йўқ. Ёлғизлик ёмон, фақат ёзувчиларгина бундай кўргиликни писанд этишмайди, аксинча, шунга интилишади.

Биз биринчи қават даҳлизида туриб хайрлашдик. София соябонини авайлаб ёпиб, зинадан юқорига

кўтарилиб борарди. Ортидан бир муддат кузатиб турдим. Унинг қадам товушлари эшитилмай қолди. Аммо мен ҳамон турган жойимда хаёл сурардим.

– Бир минутга мумкинми?

Овоз эгасини ҳали қарамасимданоқ таниб, ортимга кескин ўтирилдим.

– Хонангизга таклиф қилмайсизми?

– Жоним билан.

– Муштархон билан ҳамсухбат бўлганмисиз? – саволга тутди капитан Зиёматова хонага кирар-кирмас.

– Бир марта, кемада.

– Нима тўғрисида гапирганди у?

– Ғазанфарни мақтаганди.

– У одам тўғрисида қандай фикрдасиз?

– Жундор бир банда, – хазил қилмоқчи бўлиб шундай дедим.

– Гиёҳхандлик билан боғлиқ хатти-харакатларини илғамаганмисиз?

Ўйланиб қолдим. Финоланинг айтган гапи ёдимга келди, аммо мен бу саволга тайёр эмасдим. Қизнинг айтган гапини ошкор қилсам қандай бўларкин, унинг ёки бошқа бирор кишининг ҳаётини издан чиқариб юбормасмиканман, деган андиша билан тилим тутилди.

– Айтинг, адолат тарафида туринг.

Капитаннинг овозида қатъият борлигидан дадилландим.

– Финола бир гапни айтганди...

– Давом этинг.

– Унга наркотик укол қилишибди.

– София айтдимми?

- Ўзи.
- Мен қизнинг тақдиридан хавотирдаман.
- Ғазанфарга ипсиз боғланиб қолган. Уни таксистнинг қўлидан қутқариб қолгани учун ҳаётим билан Ғазанфардан қарздорман, деб ўйлаб, улардан адоқасини узиб кетолмаяпти.
- Ғазанфар уни қутқарган деб ўйлайсизми? Бу уюштирилган сахна кўриниши. Ғазанфар ҳам, такси ҳайдовчиси ҳам актёрлар. Муштархон эса, режиссёр. Мен ўша ҳайдовчини топдим. Ҳаммасини аниқладим. Таксистларнинг ярмидан кўпи Муштархоннинг одамлари экан. Навбатни ҳам Муштархон белгиларкан. Шу боис ҳамма ҳайдовчилар ундан қўрқишади.
- У Финолага уйланиш ниятида шундай қилган.
- Нотўғри, Фиолани қандайдир нарқобарон учун тайёрлашапти. Нарқобарон Фиола билан бирга самолётда келган.
- Ў-ҳў, иш йирик экан-ку, энди нима қилмоқчисиз?
- Менинг тахминимча, ҳозир Ғазанфарнинг қўлида қатта пул бор. Шу яқин кунларда у «шеф» билан учрашиши керак. Мен бу тўғрида зарур чора-тадбирларни кўриб қўйганман. Шунда ҳаммаси ҳал бўлади.

11

- Сиздан хафаман, - пичирлади София пинжимга кириб.
- Сабаб?
- Менинг бор-йўқлигимни пайқамаяпсиз.
- Мана, биргамиз, гаплашяпмиз, саволларингизга жавоб берапман.

– Шугина холосми?

– Ёнингиздаман, қўлингиздан ушлаб турибман.

София аввал хандон отиб кулди, сўнгра аразлаган бўлди.

– Тилла тишим-чи?

– Ярқираб турибди.

– Уч кун бўлди қўйдирганимга, сиз бўлсангиз эътибор қилмадингиз. Кўнглим учун ярашибди ҳам демадингиз.

– О, ман... аввалдан бор деб ўйлаган эканман. Лекин жуда ярашибди. Юзингиз тилладан тиниқ. Балки шунинг учун пайқамагандирман.

– Гуноҳингизни бу кеча ювасиз.

Унинг кўзларига тикилиб қарадим.

– Қўрқманг, сизни тўйга таклиф этмоқчиман.

– Қандай тўй?

– Фазанфар билан Фиоланинг тўйи.

Бу мен учун кутилмаган янгилик эди. «Йўғ-е», дедим таажжубимни яширолмай.

– Ҳазил тўй. Шунчаки ўтириш. Сиз, мен ва улар иккаласи. Фазанфарнинг хонасида ўтирамиз. Фазанфар бир неча кунга Қашқадарёми, Сурхондарёми, ишқилиб шу томонларга кетаркан. Сафар олдидан яқин дўстларига «зиёфатча» қилиб берапти.

Мастура Зиёматованинг гапи лоп этиб ёдимга келди. Демак, у «шеф» билан учрашади. Пулни топшириб, ўз улушини олиб қайтади. Балки Фиоланинг масаласини ҳам ҳал қилиб қайтар ёки қизни ўзи билан бирга олиб кетади.

Икки ўт ўртасида қолдим. Бу хабарни Зиёматовага етказсам, Софияга хиёнат қилган бўламан. Етказмасам...

– Намунча оғир ўйга толдингиз, – истехзоли кулди София ва юзимга тикилиб қолди.

– Тўйга бирор совға-повға...

– Керак эмас, оддий ўтириш дедим-ку.

Хуллас, соат саккизда Ғазанфарнинг хонасида тўп-ландик. Шунда илк марта унга зехн солиб қарадим. Оқ сарикдан келган қирғийбурун йигит. Кенг ўмровли, бўйни йўғон, сочи пешонаси устидан сийраклаша бошлаган, қоши сарғиш ва сийрақроқ бўлса ҳам ковоғи устига жуда чиройли жойлашган, кўзи оч қўнғир тусда. Умуман олганда, келишган йигит.

Унинг камгаплиги менга маъқул бўлди. У жимгина қадаҳ кўтарар, Финолага қараб жилмайиб қўяр ва унга узоқ-узоқ тикилиб қоларди.

12

Зиёфат тафсилотларига тўхталиб ўтирмайман. Едик, ичдик, суҳбатлашдик, Софиянинг латифаларини тинглаб кулдик. София даврага жон киритишга астойдил уринарди. Баъзан гапира туриб нима учундир рўпарасидаги деворга диққат билан разм соларди. Финоланинг юзида эса, маҳзун бир жилмайиш.

Зиёфат тинч ва самимий ўтди. Соат ўн иккига яқин тарқалишадиган бўлди. Хайрлашув олдидан Ғазанфар Финолага нимадир деб шивирлади.

– Ҳамма нарсам тайёр, – жавоб қилди Финола, – фақат бир кунгами?

– Қанча хоҳласанг, шунча юраверасан. – Табассум қилди Ғазанфар.

Шунда София гегемонликни қўлга олди:

Зиёматова худди биринчи марта кўраётгандай, менга қизиксиниб қаради. Ўтиришга таклиф этди. Хона бурчагида столда йигирма ёшлардаги бир қиз ўтирарди. Афтидан стенографистка эди у.

– Фамилиянгиз – Асқатов, исмингиз – Забаржад. Қарши шаҳрида яшайсиз. Бўйдоқ. Ёшингиз олтимишда. Нафақадасиз, муқаддам судланмагансиз.

ИИБ ходимининг қоғозга қараб айтаётган сўзларига кулоқ тутиб, баъзан «ҳа» деб тасдиқлаб турдим.

– Фазанфар Шобердиевни танирмидингиз? – яна ўтган сафарги саволини такрорлади капитан.

– Шу ерда танишганмиз.

– Кеча тунда зиёфатда бормидингиз?

– Ҳа.

– Бўлган воқеани гапириб беринг-чи, нима бўлди ўзи?

– Тўрталамиз ўтирдик. Сухбатлашдик, бироз ичкилик ичдик, кейин ухлашга ётдик. Эшик қулфланганди.

– Калит-чи?

– Калит қулф тешигида турганди.

– Сиз бунга нима учун эътибор бердингиз?

– Мен эрталаб кўрдим.

– Сиз ўрнингиздан турганда Фазанфар қандай ҳолатда эди?

– Унга эътибор қилганим йўқ. Эшик қаттиқ тақиллади, бориб эшикни очдим.

– Фазанфарнинг ўлиб ётганини қандай билдингиз?

– Буни София кўрсатди. У Фазанфарни уйғотмоқчи бўлиб энгашди-да, дод солди.

- Кейин нима бўлди?
- Мени телефон қилишга юборди.
- Қайтиб келганингизда София хонада эдими?
- София ҳам, бошқалар ҳам бор эди, хонада.
- Тунда нима тўғрисида гаплашгандинглар?
- Ҳар хил олди-қочди. Латифа...
- Сиз нима сабабдан Ғазанфарнинг хонасида ётиб қолдингиз?

Бу саволга тайинли жавоб беришим қийин кечди. София «ўғлингизнинг олдида ётинг» дегани учун қолдим дейиш кулгилидай туюлди. Аслида унинг гапи учун қолгандим. «Ўғлингиз» деган биргина сўз хиссиётларимни жўштириб юборганди. Нима дейишимни билмай, елка қисдим.

- Нима мақсадда ётиб қолгандингиз? - овозини баландлатиб сўради Зиёматова.

- Кайфим ошиб қолган бўлса керак, - дедим ниҳоят бошқа гап тополмай.

- Фиолани унга рашк қилармидингиз?
- Ёшим олтмишдан ошиб...
- Ғазанфарнинг ўлимига сабаб нима, деб ўйлайсиз?
- Айтолмайман.
- Фиолани Ғазанфарнинг чангалидан кутқармоқчи бўлгансиз, шундай эмасми?

- Мендан шубҳаланяпсизми? Демак, мени қотил деб гумон қиляпсиз?

- Бунга асослар етарли. Ўзингиз ўйлаб кўринг, эшик ичкаридан берк. Тўртинчи қават деразаларидан киришнинг имкони йўқ. Деразалар очилмаган ҳам. Шундай шароитда хонада қотиллик юз берган. Хо-

нада сиз ва Ғазанфардан бўлак киши бўлмаган ёки бўлганми?

– Йўқ.

– Унда Ғазанфарни ким ўлдирди?

Мен капитаннинг юзига мўлтираб қарадим.

– Унинг юрагига ўткир тиф санчилган. Қон, асосан, ичга оққан. Ўз-ўзидан маълумки, бундай ҳолатда одам ўрнидан туриб, манави қуролни...

Узунлиги икки қаричдан зиёд, учи ўткир бигизсимон тифга қўрқув билан қарадим. Терговчи давом этди:

– Манави қуролни ўзининг юрагидан суғуриб олиб, ўрнидан туриб, кийим жавонининг орқасига яшириб қўя олмайди. Буни фақатгина хонада ўша лаҳзада ҳозир бўлган кишигина қилиши мумкин, тўғрими?

– Тўғри.

– Хонада эса фақат сиз бўлгансиз.

Бошим қуйи эгилди. Кўзимдан милдираб ёш оқиб кетди. Ўзимни идора қилолмай қолдим. Қариганда кўнгил қурғур маҳзун тортиб, бўшашиб қоларкан. Зиёматова ҳолатимни тушундим, сал юмшаб, далда берган бўлди:

– Қўп эзилаверманг, отахон, биз хулоса ва ҳукмга шошилмаймиз. Етти ўлчаб бир кесамиз. Болта келгунча тўнканинг жони осойишта, дейдилар.

Тақдирим энди шу аёлнинг қўлидалигини ҳис қилиб, кўз ёшларимни кафтим билан сидириб ташладим-да, раҳмат айтдим. Чўнтагимни титкилаб дастрўмолча қидиарарканман, «худо шоҳид, айбсизман», дедим.

– Майли, боринг, санаторий худудидан чикиб кетманг, – деди Зиёматова стол устидаги қоғозларини йиғиштириб жилдга соларкан, юмшоклик билан.

15

Тушликка кечикиброқ бордим. Бормоқчи ҳам эмасдим, одамларнинг менга муносабати қандайлигини билиш истаги устунлик қилди. Эшикдан киришим билан ҳамма бараварига менга қаради. Қизиқсинган, ажабланган ҳатто чўчиган ва нафратланган нигоҳларга дош беролмай, оёғим чалишди.

Бу нигоҳларнинг барчасида битта хукм жаранглаб садо берарди: «Ана, қотил!» Ўзимни аранг ўнглаб олиб, ҳар доим овқатланадиган столим томон юрдим. Хамроҳларим, София билан Қулмат ширгуруч ёйишмоқда эди. Дастурхонда менинг насибам турибди. Бир ликопча ширгуруч, гўшти майда тўғраб қовурилган макарон, салат, қовурилган балиқ.

Салом бердим. Қулмат одатдагидай эшитмади. София наридан-бери бош силкиб қўйди. Ёнидан ўгаётганимда этагини ҳимариб, нарироқ сурилди. Мендан ҳазар қиларди. Ўзим ҳам кутмаган ҳолда овқатни жуда иштаха билан едим. Гўё шу ердан чиқишим билан мени ушлаб турмага ташлашадигандай. Агар ошхона ходимларининг кузатиб туришганини билмаганимда Софиянинг товоқчасида қолган балиқни ҳам ердим. Ногоҳ буюк овқатхўр Пантагрюэль билан Мечкайнинг беллашуви ёдимга тушди.

Бу воқеани ўзим ўйлаб топганман. Пантагрюэль француз ёзувчиси Француа Рабле асарининг қаҳрамони.

У бир нонуштанинг ўзида юзлаб ғоз, ўнлаб чўчқа ва хўкизларни пок-покиза тушириши билан машхур. Мен ана шу қахрамонни «Буюк Юҳолар мусобақаси»да ўзимизнинг Мечкай билан учраштирганман. Беш юз ғоз, саксонта чўчқа ва бир юз йигирмата қўйни еб, Пантагрюэлдан қолган уч чўчқа, тўрт қўй ва бир хўкизни ҳатто рақибининг қўлидаги суякни ҳам тортиб олиб кемирган ўзимизнинг Мечкай ғалаба қозонади.

Ўзимни шунга ўхшатдим. Кулгим келди. Ўшандай ҳолатда ўзимда куч топа олганимга ҳайронман. Соҳилга тушмадим. Қисқа йўлни танлаб, хонамга бориб ётдим. Аҳволимни жиддий муҳокама қилиб олишим керак. Бегуноҳ бўлганим ҳолда қамалиб кетавераманми. Қотил деган номни оламанми, бирор йўли бордир ахир.

Шундай ўйлар билан шифтга тикилдим. Ўтирдим. Турдим. Юрдим. Бир шиша яшириб қўйган коньягим бор эди. Тўғриси айтсам, уни Финола билан ичаман, деган ниятда асраб юргандим. Ўшани олдим, ичдим. Яна бир қадах ичдим. Ногоҳ ёмғирли кунда ёзги айвончада эшитган гапларим ёдимга келди, тўғриси, бу воқеага эътибор қилмаган ва уни унутиб юборган эдим. Назаримда калаванинг учини топгандайман. Бунинг таъсирида яна қуйдим. «Учи ўткир, тикасан-оласан», «Деразадан калитни ташлайман», «Чўнтагингда бир кафт ганч бўлсин, тупугинг билан ҳўллайсану ёпиштирасан-қўясан» «Миллион доллар амакинг эмас» қабалидаги гаплар хаёлимдан тизилишиб ўтди. Ҳа яна: «Соябонингни бер, буни соябонингнинг симига ёпиштириб қўяман, ёнимда скотч бор», деган гапни ҳам эсладим.

Лекин улар кимлар эди? Овозидан танимадим. Аёл овзига бир нарса солгандай гапирарди. Ногох Софиянинг тилла тиши ёдимга тушди. Янги тиш кўйдиргани сабабли ҳали айрим сўзларни яхши таллаффуз қилолмасди. Демак, ўша аёл София эди. Ҳа, бу аниқ. Эркак-чи? Йўқ, уни айтолмайман. Соябон симига ёпиштириб қўйилган нарса эса, Зиёматова кўрсатган ҳалиги учи ўткир пулат бигиз бўлиши керак. Шундай, бўлгач, соябон симларида скотчининг елими қолмадимикин? Буни аниқлаш керак. Хўш, олдин капитан билан учрашайми ёки тахминларимни аниқлаш учун Софиянинг олдига борайми? Артиб ташлаган бўлса-чи? Шундай қилиш хаёлига келдимикин? Қотилликка қўл урган киши ҳаммасини пухта ўйлайди. Шунга қарамасдан, нимадир эътибордан четда қолиши табиий.

16

Бир гап бўлар, деб хонадан чикдим. Хиёбонда Финоланинг ёлғиз ўзи турарди. Мени кутаётгани аниқ. Биз чирмовиқ гуллар гуркираб ўсган «сухбатхона»да ўтирдик. Кўзларимиз тўқнашди. Унинг қаламдек қошлари савол сўрагандай чимирилди. Аммо лаблари қимтилган, жим. Афтидан гапни нимадан бошлашга қийналарди.

- Шунақа бўлиб қолди, – дедим ўкинч билан.
- Сиздан шубҳаланишяпти...
- Начора, шундай кўргиликлар бор экан, пешопамда.